

ветствующих оптимальных траекторий. Кроме того, сами траектории (особенно для случая непроизводственного потребления) приобрели более сложный нелинейный вид.

Таким образом, в работе построена модель оптимального экономического роста, которая учитывает воздействие таких важнейших факторов экономического развития, как научно-технический прогресс и обесценивание используемых благ с течением времени. Анализ свойств оптимального поведения модели показал, что повышение интенсивности действующего НТП приводит к активизации процессов производственного накопления (увеличению интервала времени, в течение которого основная часть НД направляется на развитие производства). С другой стороны, рост значения параметра, характеризующего темп обесценивания благ, приводит к сворачиванию производственного накопления и соответственно увеличению времени (вплоть до размеров всего рассматриваемого периода), когда максимально возможная часть производимого дохода используется на непроизводственное потребление. Одно из перспективных направлений развития и исследования рассматриваемой модели может быть связано с отражением в ней других видов автономного и индуцированного НТП.

Литература

1. Гранберг А. Г. Моделирование социалистической экономики / А. Г. Гранберг. – М. : Наука, 1988. – 487 с.
2. Демидович Б. П. Основы вычислительной математики / Б. П. Демидович, И. А. Марон. – М. : Наука, 1966. – 664 с.
3. Диленко В. А. Особенности оптимального управления в одной модели экономического роста с технологическим прогрессом / В. А. Диленко // Бизнес Информ. – 2011. – № 8. – С. 107–113.
4. Лагоша Б. А. Оптимальное управление в экономике / Б. А. Лагоша. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 192 с.
5. Трофимов Г. О режимах долговременного экономического роста / Г. Трофимов // Вопросы экономики. – 2000. – №11. – С. 27–45.
6. Шелобаев С. И. Экономико-математические методы и модели / С. И. Шелобаев. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 287 с.
7. Экономико-математическое моделирование. – М. : Экзамен, 2006. – 798 с.

УДК 338.5

К. С. ДУМАНСЬКА, А. Ю. ЛАУТАР
Хмельницький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ВСТАНОВЛЕННЯ ДЕМПІНГОВИХ ЦІН НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ

Проведено аналіз сутності поняття “демпінг”, наведено види демпінгу, визначено особливості процесу встановлення демпінгових цін, проаналізовано вітчизняну та міжнародну практику ініціювання антидемпінгових розслідувань і застосування антидемпінгових заходів.

The essence of concept “dumping” is analyzed in the article, the types of dumping are founded, peculiarities of the process of dumping pricing are determine, analyzes national and international practice of initiating anti-dumping investigations and applying anti-dumping policy.

Постановка проблеми. Одним зі значущих факторів економічного успіху країни є ефективність її зовнішньої торгівлі. Ще жодній країні не вдалося створити здорову економіку, ізольовану від світової економічної системи. Сучасний світовий ринок характеризується високим рівнем конкуренції, конкурентоспроможності товарів та перенасиченістю різноманітними товарами та послугами. Такі умови мають значний вплив на міжнародні економічні відносини, особливості яких формують основні напрями зовнішньої торгівлі різних країн. Одними з основних аспектів конкурентної боротьби на міжнародному ринку, що поступово витісняють торговельні обмеження, стають різноманітні заходи просування вітчизняних товарів на зарубіжні ринки. І одними з таких заходів є демпінг, який водночас виступає проявом цінової конкуренції і формою цінової дискримінації. Таким чином, необхідність дослідження демпінгових процесів ринку є очевидною, оскільки небезпечна демпінгова політика, що створюється для завоювання ринку шляхом витіснення з нього конкурентів з числа місцевих виробників за рахунок заниженої низької ціни, призводить до подальшої монополізації ринку і встановленням нової, значно вищої монопольної ціни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами вивчення цінової конкуренції, міжнародного ціноутворення та аналізу демпінгової ситуації в країні займалися провідні українські та зарубіжні вчені, а саме: І.М. Герчикова, Ю.Г. Козак, Д.Г. Лук'яненко, Ю.В. Макогон, І.С. Ковалевський, А. Киреєв, А.І. Кредісов, С.Г. Осика, В.Т. Пятницький, О.В. Оніщук, А.С. Осика, О.В. Штефанюк, Т.М. Циганкова, Л.П. Петрашко, Т.В. Кальченко, Ю.Й. Герасим, Н.Г. Ушакова, Н.Л. Савицька та ін. При цьому питання антидемпінгового регулювання розглядалися авторами в контексті розвитку міжнародної торгівлі та посилення державного регулювання на ринку товарів і послуг.

Метою дослідження є визначення особливостей процесів встановлення демпінгових цін та аналіз антидемпінгової політики України в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. За результатами сучасних економічних досліджень запровадження демпінгової політики на ринку або його сегментах вважається проявом цінової конкуренції. І з такою парадигмою можна погодитися, оскільки встановлення демпінгових цін є ефективним засобом захоплення ринку шляхом перенасичення його товарами, ціни яких є такими низькими, що забезпечують їм великі обсяги закупівлі за короткий період часу. Особливі сплески появи демпінгових важелів захоплення ринку з'являються у кризові періоди, коли дефіцитні або, принаймні, вкрай необхідні на даній території товари реалізують по низьких цінах з метою захоплення цієї території як економічного сегменту ринку. Яскравими прикладами застосування демпінгової політики виявляються процеси заниження цін на енергоресурси такими країнами-експортерами як ОАЄ у 1980-х та Росія у середині 1990-х рр. Однак найбільшої активності на міжнародному ринку процеси встановлення демпінгових цін набули у 1920–1930-ті рр., тобто у період великої світової економічної кризи, що спричинила загострення конкурентної боротьби між США та країнами континентальної Європи за ринки збуту.

Що стосується походження терміна “демпінг”, то його нерідко приписують Вінеру (1926), який припустив, що при максимізації прибутку ціни на внутрішньому ринку повинні бути вищі, ніж на експортних, по тій самій причині, що внутрішній ринок, як правило, надає більш комфортні умови національним виробникам [4]. За ст. 1 Закону України “Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту” демпінг – це введення на митну територію України товару за цінами, нижчими від порівнянної ціни на подібний товар у країні експорту, що заподіює шкоду національному товаровиробнику подібного товару [1]. Дослідники процесів встановлення демпінгових цін Н.Г. Ушакова та Н.Л. Савицька називають демпінг “міжнародною дискримінацією в цінах, коли країна, яка експортує, продає свій товар на певному законодавчому ринку дешевше, ніж на іншому” [6]. Подібне визначення надає А. Кирєєв, пояснюючи, що під демпінгом розуміють експорт товарів по цінам нижче собівартості або, принаймні, по більш низькій ціні, чим на внутрішньому ринку, тобто демпінг є формою цінової дискримінації [7].

Економічна наука взагалі розглядає демпінг як один з видів обмежувальної ділової практики, що в окремих випадках може кваліфікуватися як недобросовісна конкуренція. До демпінгу вдаються експортери з метою проникнення на ринок, розширення обсягів продажу, витискування існуючих і потенційних конкурентів, встановлення домінуючого положення на ринку

Демпінгова практика зазвичай пов'язана з монополізацією товарних ринків та можливістю застосування монополією високих цін. Наведемо приклад подібної ситуації та проілюструємо його на рис. 1 [5].

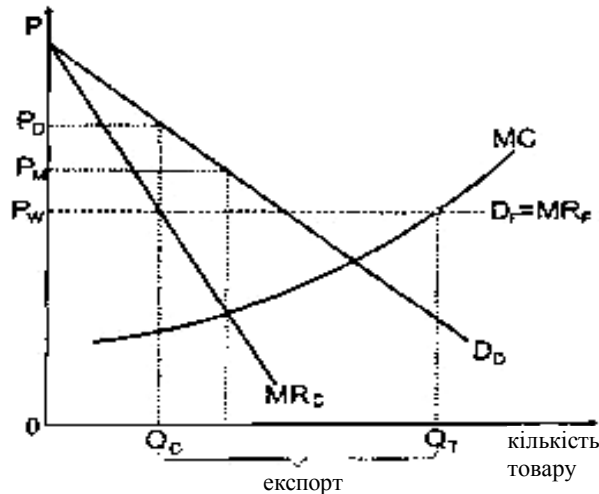

Рис. 1. Демпінг як форма цінової конкуренції

Для характеристики зазначеної ситуації припустимо, що фірма займає монополію на внутрішньому ринку (де MC – крива граничних витрат фірми, D_d – крива внутрішнього попиту на продукцію фірми, а MR_d – крива граничного доходу від продажу на внутрішньому ринку). До тих пір, поки фірма не постачає товар на зовнішній ринок, вона максимізує дохід за умови, коли граничні витрати дорівнюють граничному доходу. В цьому випадку ціна на внутрішньому ринку встановиться на рівні P_m . Нехай на зовнішньому ринку попит на цей товар є еластичнішим (для спрощення припустимо, що він абсолютно еластичний, і, відповідно, крива попиту й одночасно крива граничного доходу є горизонтальною лінією на рівні світової ціни P_w). У цьому випадку фірма може збільшувати випуск продукції та експортувати її, збільшуючи свій дохід, доти, поки її граничні витрати не зрівняються із світовою ціною тобто до рівня Q_e . При такому обсязі виробництва обсяг продажів на внутрішньому ринку, який максимізує дохід, дорівнюватиме Q_d , ціна на внутрішньому ринку підніметься до P_d . Таким чином, на зовнішньому ринку фірма реалізуватиме свій товар за нижчою ціною у порівнянні з внутрішньою, тобто матиме місце демпінгова політика.

Практика розвитку світового міжнародного господарства показує, що необхідними умовами для здійснення демпінгу є наявність недосконалої конкуренції, що дозволяла б виробнику встановлювати і диктувати ціни, та сегментованість ринку, тобто спроможність виробника відокремити внутрішній ринок, де він продає товар за високими цінами, від зовнішнього ринку [7, с. 208]. Наприкінці 1940- та на початку 1950-х рр. у світовій економічній науці поряд з результатами досліджень щодо умов прояву демпінгу на ринку було виділено чотири основних види демпінгу, до яких належать:

- ціновий демпінг, тобто реалізація товару на зарубіжних ринках дешевше, ніж на внутрішньому ринку;
- демпінг у сфері послуг, тобто зниження ціни експортного товару за рахунок отримання транспортних послуг на пільгових умовах;
- валютний демпінг, в основі якого лежить маніпулювання валютним курсом та використання множинних валютних курсів з метою отримання переваги над виробниками країни-імпортера даного товару;
- соціальний демпінг, який має місце тоді, коли низькі ціни на імпортовані товари обумовлені використанням у виробництві праці в'язнів або експлуатації робітників [5].

Еволюція інструментів регулювання міжнародної торгівлі обумовила появу різноманітних видів демпінгу, які різняться за методом дискримінації ціни, джерелами компенсації шкоди експортера, мотивами і термінами застосування, що представлено на рис. 2 [4].

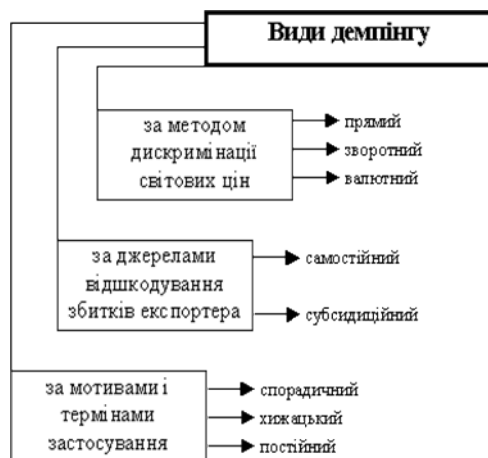

Рис. 2. Види демпінгу

У цій статті запропоновано більш детальний розгляд видів цін за методом їх дискримінації, який поділяється на прямий, зворотний і валютний. Виявляється, що прямий демпінг – продаж товару однієї країни на ринку іншої країни за вартістю меншою, ніж нормальна вартість цього товару. При цьому згідно із ст. 6 ГАТТ слід вважати, що товар потрапляє на ринок країни-імпортера за вартістю, меншою за нормальну, якщо ціна експортного товару має такі характеристики:

- ця ціна нижча за порівнянню ціну при звичайних умовах торгівлі аналогічним товаром, призначеним для споживання країною-експортером;
- за відсутності подібної внутрішньої ціни, дана ціна нижча за найвищу порівнянню ціну на аналогічний товар, призначений для експорту до будь-якої третьої країни при звичайних умовах торгівлі;
- ця ціна нижча за вартість виробництва товару в країні походження, а в процесі її формування враховуються помірні додаткові витрати на продаж та прибуток від реалізації.

Щодо зворотного демпінгу, то охарактеризуємо його як процес закупівлі країною-імпортером у країни-експортера товарів за цінами вищими, ніж можуть заплатити внутрішні покупці.

Валютний демпінг являє собою продаж на зовнішньому ринку товару за заниженою ціною внаслідок значнішого падіння курсу національної валюти, ніж зменшення її купівельної спроможності всередині країни. Купуючи товари, сировину, комплектуючі або товари за низькими внутрішніми цінами, експортери реалізують їх на міжнародних ринках за демпінговими цінами, але за більш стабільну валюту, обмінюючи згодом останню на знецінену національну валюту та отримуючи внаслідок цього курсовий прибуток. Прийнятий у рамках ГАТТ Міжнародний антидемпінговий кодекс передбачає можливість застосування санкцій (підвищеного мита, штрафу тощо) при доведенні наявності валютного демпінгу.

В межах дослідження процесів встановлення демпінгових цін зазначимо, що за мотивами і термінами застосування демпінг поділяється на спорадичний, хижацький та постійний.

Спорадичний демпінг являє собою реалізацію товару на закордонному ринку за цінами, нижчими за внутрішні або видатки виробництва, упродовж дуже короткого проміжку часу. Такий демпінг, як правило, не може заподіяти суттєвої шкоди або її дуже важко довести. Хижацький демпінг проявляється при реалізації товарів на закордонних ринках за цінами, нижчими за видатки, з метою витіснення з ринку національних виробників. У такий спосіб іноземні фірми намагаються завоювати ринок конкретного товару та, посівши пріоритетні позиції на ньому, в майбутньому підвищити ціни. Постійний (стійкий) демпінг – це реалізація товарів за ці-

нами, нижчими за внутрішні або видатки виробництва упродовж тривалого періоду. Цей вид демпінгу може досить серйозно вразити певну галузь, тому виробники цієї галузі активно вимагатимуть захисту від іноземної

Виходячи з різноманітності існуючих видів демпінгу, представлених на рис. 2, можна сказати, що підприємства мають різні причини, які сприяють встановленню демпінгових цін. Зокрема, необхідність у спорадичному демпінгу виникає у підприємства тоді, коли воно опиняється перед фактом надвиробництва товарів. Крім того, демпінгом вважається така цінова ситуація експортерів, для якої не характерна суттєва різниця відповідних внутрішніх та зовнішніх цін, але її наслідки аналогічні демпінгу. Торговельні обмеження, що протидіють демпінгу, особливо хвижацькому, є корисними, тому що вони захищають внутрішніх виробників від несумлінної іноземної конкуренції [7]. Що ж стосується споживачів, то їм у ряді випадків вигідний постійний та спорадичний демпінг, що дозволяє купувати товари по низьким цінам.

Як показує практика світової торгівлі, на дію демпінгової політики з метою усунення цінової дискримінації відповідає протидія у вигляді застосування антидемпінгового мита, різні види якого збираються у додаток до звичайних видів мита.

Для застосування антидемпінгових заходів у формі антидемпінгового мита, передбаченої ст. 6 п. 2 ГАТТ, необхідне дотримання таких умов, як [2]:

- наявність демпінгової різниці (маржі), тобто перевищення нормальної вартості над ціною, за якою експортується товар; демпінгова маржа розраховується у процентах від експортної ціни;
- наявність фактично доведеного матеріального збитку або загрози матеріального збитку галузі господарства країни-імпортера;
- існування причинно-наслідкового зв'язку між фактом продажу за демпінговими цінами та збитком.

Основою для встановлення наявності демпінгового імпорту товарів на митну територію держави-імпортера є демпінгова маржа, що визначається зіставленням двох елементів: нормальної вартості й експортної ціни. Розрахунок демпінгової маржі може складатися з декількох етапів, що включають визначення експортної ціни і нормальної вартості товару, очищення експортної ціни і нормальної вартості, проведення порівняння, що дає демпінгову маржу як процентне відношення від експортної ціни на умовах CIF.

Ілюстрацією процесу встановлення демпінгових цін слугуватиме приклад спрощеного розрахунку демпінгу [5]. Припустимо, що є репрезентативні та прибуткові продажі телевізорів на внутрішньому ринку компанії "А" відбуваються за таких умов:

1. Середня ціна за одиницю – \$100. З них \$3 складають витрати на транспортування. Інші торговельні витрати відсутні. Таким чином, нормальна вартість дорівнює $100 - 3 = 97\$$.
2. Експортна ціна на телевізори компанії "А" на кордоні Європейського співтовариства складає \$95. З них \$10 складають витрати на транспортування. Таким чином, скоригована експортна ціна складає $95 - 10 = 85\$$.
3. Розмір демпінгу складає $97 - 85 = 12\$$.
4. Таким чином, демпінгова маржа, що відображається у відсотковому відношенні до ціни CIF на кордоні Співтовариства без сплати мита дорівнює $12/95 \times 100 = 12,6\%$

Необхідно зазначити, що сучасна зовнішньоекономічна політика України передбачає широкий спектр антидемпінгових заходів. І ми проаналізуємо існуючі на сьогоднішній день антидемпінгові заходи щодо імпорту товарів в Україну та чинні антидемпінгові заходи щодо української продукції, і за результатами аналізу, оцінимо їх вплив на розвиток і діяльність вітчизняних підприємств.

Отже, стосовно впровадження антидемпінгових мит щодо імпорту товарів в країну зазначимо, що сьогодні антидемпінгові заходи використовуються з вісімнадцяти товарних позицій (плити деревоволокнисті, листи азбестоцементні гофровані, абразивні інструменти, нітрат амонію, стрілочні переводи, лампи розжарювання електричні, побутова холодильна та морозильна техніки, вироби з чорних металів без електричної ізоляції, молочна кислота, полотно трикотажне ворсове, хутро штучне, шприци та інше) для наступних держав: Російська Федерація, Китай, Республіка Білорусь, Туреччина, Іспанія, Німеччина, Великобританія, Республіка Корея. На сьогоднішній день, країни, які намагаються постачати товари в Україну за демпінговими цінами – Російська Федерація, Китай, Республіка Білорусь.

Цікавим є той факт, що антидемпінгове розслідування щодо імпорту шприців в Україну встановило використання демпінгових цін Іспанією, Німеччиною, Великобританією, Китаєм, відносно яких використовується антидемпінгове мито. Найвищі ставки митних зборів для імпорту шприців об'ємом 10 мл з Китаю встановлено у розмірі 347,14 %. Доволі високими є ставки антидемпінгового мита на імпорт штучного хутра з Республіки Білорусь – 179,7 % та на імпорт трикотажного ворсового полотна з Китаю – 140 % [6].

Антидемпінгові заходи встановлено на термін у п'ять років. Спеціальні заходи незалежно від країни походження товару діють терміном три роки і враховують спеціальні квоти на імпорт та стягнення спеціального мита. З наведених даних можна побачити, що Україна робить деякі кроки у сфері торгового захисту своїх інтересів. Проте, в свою чергу, Україну "штурмують" на зовнішніх ринках, ініціюючи антидемпінгові розслідування. Зараз щодо української продукції проводяться антидемпінгові розслідування стосовно трьох позицій товарів Російською Федерацією, Індонезією та Індією. Також розпочато спеціальні розслідування з шести товарних позицій Республікою Казахстан, Російською Федерацією та Республікою Молдова. Більшість спеціальних розслідувань ініційовано щодо продажу кондитерських виробів [6].

Стосовно української продукції використовуються спеціальні ставки антидемпінгового мита. Найвищу кількість антидемпінгових розслідувань розпочато щодо української продукції Сполученими Штатами Аме-

рики. Найвищу ставку антидемпінгового мита встановлено на експорт українського феросилікомарганцю до США у розмірі 163 %. Термін встановлених мит коливається. Кількість чинних обмежувальних заходів щодо української продукції становить 27, з них 6 заходів застосовано ЄС, 7 – США. Більше половини всіх розслідувань припадає на продукцію металургійної та хімічної галузей України [6].

Порівнюючи наведені дані можна побачити, що кількість чинних обмежувальних заходів щодо української продукції перевищує кількість чинних обмежувальних заходів щодо імпоротної продукції на вітчизняному ринку. Цей факт не є позитивним, але вказує на антидемпінгову активність з боку України.

Висновки. Отже, дослідження процесів встановлення демпінгових цін показали, що демпінг є нетарифним методом регулювання торгівлі, який все більше використовується в ціновій конкурентній боротьбі на світовому ринку замість торгових обмежень, а антидемпінгові заходи стали важливим інструментом протекціоністської політики, яка все більш активно використовується країнами для захисту власних виробників від конкурентів на внутрішньому ринку. Демпінгові процеси рівнозначно вагомо можуть впливати як на національну так і на світову економіку. В умовах підвищення конкуренції на світових товарних ринках знання складних правил застосування антидемпінгових заходів надає змогу виробничим підприємствам, які зазнали певної шкоди від демпінгового імпорту, відстоювати свої інтереси в антидемпінговому розслідуванні, а експортерам – уникати застосування країнами-імпортерами антидемпінгових заходів щодо їх продукції.

У підсумку зауважимо, що процеси встановлення демпінгових цін у міжнародному торговельному просторі є результатом розвитку як світового ринку в цілому так і торговельних відносин зокрема, які еволюціонують разом з інституціональною основою світової торговельної системи. Демпінгову практику не слід розглядати лише як негативний процес порушення конкурентного середовища зарубіжного ринку, її також можна розглядати як один з вагомих важелів удосконалення конкурентної боротьби. Противагою демпінговим процесам є антидемпінгові заходи, які застосовуються на міжнародному торговельно-економічному просторі і являють собою найбільш поширений інструмент державного регулювання зовнішньої торгівлі, спрямованим на захист національного виробника від демпінгового імпорту.

Література

1. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту : закон України № 330-XIV від 22.12.1998 р.
2. Герасим Ю. Й. Сучасна антидемпінгова політика у світі, ЄС та Україні / Ю. Й. Герасим // Зовнішня торгівля і право. – 2009. – № 3. – С. 5–10.
3. Дороніна М. Г. Антидемпінгове законодавство держав-учасниць ГАТТ / М. Г. Дороніна // Журнал російського права. – 2008. – № 1. – С. 18–25.
4. Козак Ю. Г. Міжнародна економіка : навч. посібник / Ю. Г. Козак, Д. Г. Лук'яненко, Ю. В. Макогон. – 2-ге вид, перероб. та доп. – К. : Центр навч. л-ри, 2004. – 584 с.
5. Регулювання ринків товарів і послуг на засадах норм і принципів системи ГАТТ/СОТ / С. Г. Осика [та ін.]. – К. : УАЗТ, 2007. – 336 с.
6. Офіційний сайт Мінекономіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>
7. Світова економіка : підручник / А. С. Філіпенко, О. І. Рогач, О. І. Шнирков. – К. : Либідь, 2000. – 308 с.

УДК 338.2

М. А. ИБРАГИМОВ

Азербайджанский государственный экономический университет, г. Баку

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПЛАНИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОГО ПРОЦЕССА В АПК АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Проведено аналіз інвестиційного забезпечення сільського господарства. Визначено місце інвестицій в структурному реформуванні та їх вплив на структурні зміни у виробничій структурі аграрного сектору. Запропонована методика планування інвестиційного процесу в аграрному секторі. На основі поетапного планування проаналізовані можливі поліпшення та шляхи визначення джерел інвестування.

Considering the place of investments in development of agriculture and in structural reforming and their influence on structural shifts in industrial structure of agrarian sector. The technique of planning of investment process in agrarian sector is offered. Analyses are basis of stage-by-stage planning possible actions and definitions of sources and volumes of investments.

Первоначально одной из главных направлений структурной политики в аграрном секторе являлось разрастание капитального сектора или же интенсификация производства средств производства за счет сокращения или нехватки перелива ресурсов из потребительского сектора, и нахождения источников для повышения уровня инвестирования в потребительский сектор. Данный способ отнюдь не означает, что политика структурного реформирования ущербна по своей сути, поскольку интенсивное капиталобразование через перелив ресурсов